

12. Onopriienko, Valentyn. 2008. Naukoznavstvo: poshuk systemnykh idei [Science studies: The search for systemic ideas]. Kyiv: Informatsiino-analitychna ahentsiia.

13. National Agency for Higher Education Quality Assurance. 2019. "Rishennia Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity vid 27 lystopada 2019 r. z pryvodu humanitarnoi skladovoi osvithnoho protsesu, dotrymanna movnoho zakonodavstva ta inshykh zakoniv Ukrainy" [Decision of the National Agency for Higher Education Quality Assurance of November 27, 2019, regarding the humanitarian component of the educational process, compliance with language legislation and other laws of Ukraine]. <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/Протокол-16.pdf>

14. Toffler, Alvin. 2003. *Nova paradyhma vlady. Znannia, bahatstvo u syla* [Powershift: Knowledge, Wealth, and Nataliaia Chenbai

Violence at the Edge of the 21st Century]. Translated by N. Bordukova. Kharkiv: Akta.

15. Chenbai, Nataliaia. 2010. "Fundamentalizatsiia naukovotekhnichnoho znannia v tekhnichnomu universyteti v informatsiinom suspilstvi" [Fundamentalization of scientific and technical knowledge at a technical university in the information society]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia* [Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies] 2(12): 117–120. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.12.8270>

16. Yahodzynskyi, Serhii. 2015. *Hlobalni informatsiini merezhi u sotsiokulturnii perspektyvi* [Global information networks in a sociocultural perspective]. Kyiv: Ahrar Media Hrup.

TRANSFORMATION OF THE HUMANITARIAN COMPONENT OF HIGHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY EDUCATIONAL PROCESSES

Introduction. Contemporary higher education develops under the influence of technocratic and market-oriented approaches. This is especially evident in technical universities, where the humanitarian component is often treated as secondary to professional training. At the same time, the information society requires specialists capable of understanding the social, cultural, and ethical consequences of technological development. **The aim and tasks.** The aim of the article is to identify the peculiarities of the transformation of the humanitarian component of higher education. The tasks are to analyze the main educational traditions, determine the levels of transformation of humanitarian education, and substantiate the need for a balanced educational model. **Research methods.** The study applies socio-philosophical, historical-philosophical, systemic, and comparative approaches to the analysis of educational transformations. **Research results.** It is shown that the transformation of the humanitarian component takes place at institutional, content-related, and personal-competence levels. At the institutional level, humanitarian disciplines increasingly depend on professional specialization and labor market demands. At the content-related level, humanitarian education shifts from the transmission of cultural traditions toward the development of information culture, critical thinking, and the ability to analyze the sociocultural consequences of scientific and technological development. At the personal-competence level, it contributes to value reflection, communicative culture, social responsibility, and independent thinking. **Discussion.** The analysis demonstrates that modern debates on higher education reform concern the correlation between humanistic and utilitarian-pragmatic educational traditions. The key issue is not the rejection of one tradition in favor of another, but their productive combination within a new educational paradigm. **Conclusions.** Humanitarian education in technical universities should be regarded not as an auxiliary element, but as an essential component of holistic professional training. In the information society, it becomes an important condition for preparing socially responsible specialists capable of understanding the implications of technological development.

Keywords: humanitarian education, humanities, technical university, educational paradigm, information society, critical thinking.

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 31.03.2026.

Дата публікації: 28.05.2026

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.1.21256>

УДК 130.2:141.319.8:355.01(045)

ВІЙНА ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ВИКЛИК І ПРИСКОРЮВАЧ ПОСТГУМАНІСТИЧНОГО ПОВОРОТУ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

Тарас Максим'як

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
t.h.maksymiak@udu.edu.ua | <https://orcid.org/0009-0002-8429-2452>

Анотація. Статтю присвячено дослідженню війни як радикальної події, що трансформує соціальне буття та екзистенційний досвід людини й водночас виступає чинником постгуманістичних зрушень у сучасній культурі. У роботі аналізується трансформація людської суб'єктності в умовах граничних ситуацій, які змушують індивіда виходити за межі буденного досвіду в пошуках автентичних сенсів. Розглядається процес розмивання меж між природним та технологічним під впливом сучасної цифрової війни, що веде до формування мережевої структури соціальної реальності. Особливу увагу приділено переосмисленню соціальної відповідальності як практичного інструменту збереження моральних орієнтирів та протидії деструктивним впливам інформаційної агресії. Методологічну основу дослідження становить поєднання екзистенційно-феноменологічного підходу та критичного постгуманізму. Наукова новизна полягає у концептуалізації війни як специфічного прискорювача постгуманістичного переходу, що відбувається не в умовах технологічного благополуччя, а в «сірих зонах» реального збройного конфлікту, де межа між людиною, її смартфоном та засобом ураження стає майже ефемерною. Обґрунтовано, що постгуманізм в умовах воєнного конфлікту виступає не відмовою від людяності, а її посиленням завдяки усвідомленню взаємозалежності всіх форм життя.

Ключові слова: війна, постгуманістичний поворот, екзистенційний виклик, гранична ситуація, соціальна відповідальність, інформаційна гігієна, суб'єктність, мережева онтологія, штучний інтелект.

Вступ

Сучасна епоха характеризується появою подій, які мають колосальний вплив на хід історії та

життя кожного індивіда. Війна в Україні стала саме таким викликом. Воєнний контекст переносить проблему пошуку сенсів із площини

абстрактних роздумів у сферу щоденного виживання, виступаючи індикатором здатності особистості справлятися з втратами та страхом. Водночас технологізація конфлікту прискорює вступ людства у стан постлюдського.

Проблема постгуманістичних трансформацій перебуває у фокусі уваги таких мислителів, як Р. Брайдотті, К. Гейлз та Ю. Н. Харарі. Їхні концепції, однак, формувалися переважно в умовах відносного технологічного миру. Роль активних воєнних дій як інтенсифікатора цих процесів, зокрема в контексті українського досвіду, залишається недостатньо висвітленою. Саме це й визначає наукову новизну пропонованого дослідження.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є аналіз війни як екзистенційного виклику та осмислення її ролі в інтенсифікації постгуманістичних трансформацій сучасної культури. Для досягнення мети поставлено такі завдання: розглянути вплив технологізації воєнного конфлікту на зміну способу існування людини та її включеність у цифрові й соціальні мережі; проаналізувати механізми збереження суб'єктності та моральної відповідальності в умовах алгоритмічного контролю та інформаційної агресії; визначити специфіку постгуманістичного переходу, що відбувається в умовах реального збройного конфлікту, на відміну від його теоретичного осмислення в умовах технологічного миру; обґрунтувати роль інформаційної гігієни та мережевої солідарності як практичних форм постгуманістичної відповідальності.

Методологія дослідження

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні екзистенційно-феноменологічного підходу та ідей критичного постгуманізму, що дає змогу аналізувати трансформацію людського досвіду в умовах війни та пов'язані з цим зміни у способах осмислення суб'єктності. Елементи порівняльного аналізу використовуються для зіставлення класичного уявлення про автономного індивіда з сучасними уявленнями про людину як включену в техно-соціальні мережі. Герменевтичний підхід застосовується для інтерпретації форм відповідальності в умовах гібридної інформаційної агресії.

Результати дослідження

У сучасних умовах війна постає як граничний виклик, що трансформує не лише соціальні умови існування людини, а й способи осмислення суб'єктності. У цьому контексті філософія перестає функціонувати виключно як теоретичне знання і набуває значення інструменту аналізу змінених форм людського досвіду та колективної взаємодії. Індивідуальні дії виявляються включеними у соціальні та техно-політичні процеси, що визначають стійкість суспільства.

За цих умов уявлення про людину як автономного та самодостатнього суб'єкта втрачає свою пояснювальну силу. Суб'єкт дедалі більше розглядається як включений у складні соціальні та інформаційні взаємозв'язки,

які визначають його досвід, прийняття рішень і форми взаємодії з реальністю. Така трансформація відповідає постгуманістичному підходу, в межах якого людина аналізується не як ізольований носій дії, а як елемент взаємопов'язаних соціальних і технічних процесів.

Постгуманізм як філософський та культурний рух сформувався наприкінці ХХ століття у працях таких мислителів, як Д. Гаравей та К. Гейлз (Hayles 1999). Його виникнення було відповіддю на стрімкий розвиток біотехнологій та цифрових мереж, які почали стирати чітку межу між людиною та машиною. У класичній гуманістичній традиції людина переважно мислилася як автономний і привілейований суб'єкт пізнання та дії. Натомість постгуманістичний підхід проблематизує таке уявлення, наголошуючи, що людське існування дедалі більше виявляється залежним від технічних, інформаційних і соціальних систем (Braidotti 2013).

Війна прискорює цей процес, змушуючи нас виходити за межі звичних моральних рамок та шукати нові форми існування в умовах тотальної цифровізації. У світі, де правда розчиняється в інформаційних потоках, враховуючи що «чим більше інформації стікається в центр, тим важче її контролювати» (Harari 2024, 349), постгуманістичний суб'єкт змушений інтегрувати свої біологічні цикли у ритми технологічних систем. «Проблематичним стає думати про тіло як про самоочевидну фізичну модель» (Хейлз 2013, 53). Справжній героїзм у таку епоху полягає у здатності зберегти ядро відповідальності всередині цього складного людино-машинного ансамблю. Це означає прийняття нашої нової природи як істот, чие життя та пошук сенсу нерозривно пов'язані з технічним та біологічним континуумом планети. Лише усвідомивши цю єдність, ми зможемо виробити етику ХХІ століття, де межа між солдатом і його технологічним розширенням стає дедалі менш чіткою, а сам солдат сприймається не лише як біологічний носій вогнепальної зброї, а як частина більшого комплексу з собою як головним ядром цього комплексу (Harari 2024, 326).

Особливого значення набуває аналіз природи зла, який нагадує нам, що найбільші трагедії часто вчиняються не через демонічну злість, а через нездатність мислити та відсутність уяви у пересічних виконавців бюрократичних функцій (Арендт 2021, 172). У сучасній війні, з її високим рівнем спеціалізації, небезпека перетворення людини на функцію стає критичною. Критичне мислення та звичка досліджувати реальність стають формами опору, що дозволяють людині утриматися від перетворення на «живий інструмент», який просто виконує чужі накази чи алгоритми, не замислюючись про наслідки своїх дій. Це особливо важливо в умовах інформаційної війни, де пропаганда прагне зруйнувати саме поняття правди. Сучасні медіа-технології створюють хаос та викривлюють сприйняття дійсності. Інформаційна гігієна в

таких обставинах стає не просто навичкою, а складником нашої екзистенційної безпеки.

Справжнє зцілення суспільства вимагає як зовнішньої відбудови інфраструктури, так і, що важливіше, глибокої онтологічної ревізії взаємин людини з технікою та владою. Коли війна перетворює навколишній простір на зону тотального нігілізму, де все суще розглядається лише як сировина або паливо для воєнної машини, людина опиняється перед загрозою остаточного знеособлення. У такому стані технічна воля диктує логіку ефективності, яка часто заперечує право на індивідуальність та критичне мислення. Ганна Арендт застерігала, що відмова від самостійного мислення є першим кроком до вчинення зла, яке стає банальним саме через свою бездумність — коли виконавець спирається на «наказ згори як важливу пом'якшувальну обставину» (Арендт 2021, 343).

Сьогодні цей виклик набуває нових масштабів через дофамінову залежність від інформаційних потоків. Лембке в роботі «Дофамінове покоління» описує, як процес постійної самостимуляції через негативний або маніпулятивний інформаційний контент є не чим іншим, як спробою людини вператися із сьогоденням (Лембке 2021, 109). Створюється хибне відчуття контролю над ситуацією. Готуючись до найгіршого і постійно очікуючи погіршення подій, індивід фактично завдає собі психоемоційної шкоди ще до того, як подія відбулась насправді. Іншими словами, потенційна травма наноситься заздалегідь через тривожне очікування, і реальна подія може вже не додати нічого принципово нового до цього внутрішнього болю.

Збереження цілісності свого «Я» потребує від людини готовності долати випробування, які стають поштовхом до внутрішнього оновлення та пошуку нових етичних опор для себе та своєї спільноти. «Поле битви символізує життєву ниву, де кожне створіння живе за рахунок смерті іншого. Усвідомлення цього неунічного життєвого гріха може настільки опечалити серце, що людина, подібно до Гамлета чи Арджуни, може відмовитися йти далі» (Кемпбел 2020, 221). Опинившись не на сторінках роману, а переживаючи найдраматичніші новини щодня через інформацію, яка стікається до індивіда через десятки екранів, що оточують його щодня, людина може емоційно зачерствіти і стати нечутливою до нових потрясінь, тим самим піднімаючи планку того, що вона може стерпіти. В ідеальному світі ця подорож духу загартовує волю, змушуючи нас відмовитися від егоїстичних прагнень на користь колективного виживання. Проте в реальному світі ми опиняємося кожен перед своїм екраном, на самоті, сидячи в бомбосховищі, тілесно поряд і духовно далеко один від одного.

Розвиток людських спільнот протягом історії завжди залежав від здатності адаптуватися до технологічних викликів. У сучасному світі ці зв'язки підтримуються через цифрові мережі, які можуть як об'єднувати нас, так і ставати

інструментом роз'єднання. Виникає парадоксальний резонанс між відчуттям об'єднаності, яке пропонують платформи, та фактичним атомізованим характером споживання контенту. Ще ніколи в історії не існувало такої легкої можливості відволіктися від сірості та трагічності сьогодення.

Цифрові платформи вже давно перестали бути пасивними каналами для передачі контенту. Сьогодні вони дедалі більше керуються алгоритмами штучного інтелекту (ШІ), які активно формують наше сприйняття реальності, непомітно маніпулюючи увагою та емоціями. Ю. Н. Харарі у праці *Nexus* описує це як загрозу перетворення штучного інтелекту на автономного ініціатора, що «більше не потребує людської співпраці для прийняття рішень» (Harari 2024, 361). Це кардинально змінює суть постгуманістичного повороту. Якщо раніше ми розширювали можливості людини через техніку, то тепер техніка задає тон власної логіки, за якої людина може стати лише паливом для інформаційних мереж. Штучний інтелект, на відміну від книги чи радіо, є першим інструментом в історії, здатним самостійно комбінувати наявні ідеї в неочевидні способи та приймати стратегічні рішення — зокрема, на полі бою. Це підриває концепцію індивідуальної відповідальності: алгоритми можуть спонукати людей до дій без усвідомлення справжніх цілей системи. В умовах війни інформаційні мережі ризикують перетворитися на мережі ілюзій та «інформаційні кокони», де ідеологія стає сильнішою за факти, а ШІ лише посилює цей ефект, автоматизуючи цензуру та пропаганду. Щоб постгуманістичний суб'єкт не став жертвою власних винаходів, необхідно будувати інститути зі сильними механізмами самокорекції.

Поглиблення кризи в умовах гібридної війни нерозривно пов'язане з деформацією психічного простору. Коли реальність розпадається на тисячі фрагментів дезінформації, людина втрачає здатність до об'єктивного судження, опиняючись у полоні маніпуляцій. Цей стан виснажує когнітивні ресурси, створюючи специфічну залежність від безперервного інформаційного потоку. Постійне очікування тривожних новин та цифрова стимуляція призводять до виснаження нервової системи (Лембке 2021, 128). Така вразливість робить суспільство частиною токсичного середовища. В умовах панування нігілізму, де технічна ефективність стає вищою за моральну цінність життя, повернення до критичного мислення стає актом радикального самозбереження. Це перехід до нового типу особистості, здатної витримати тиск ворожого оточення. Така трансформація дозволяє людині не просто виживати, а й активно створювати себе заново навіть посеред масштабної катастрофи.

Замість спрощеної демонізації цифрових технологій варто розглядати їх як невід'ємний складник нової реальності: у такому ракурсі технологічний розвиток постає не загрозою втрати людяності, а шансом для переходу на новий рівень свідомості. Такий перехід вимагає

від кожного громадянина стати активним творцем власного інформаційного простору: це дозволяє ефективно протидіяти пропаганді та не дає маніпуляціям зруйнувати внутрішні моральні орієнтири, запобігаючи перебуванню у світі, «вільному від сенсів» (Померанцев 2025, 201). Тільки пройшовши крізь горнило подібного екзистенційного вибору, ми зможемо стверджувати: з досвіду війни винесено фундаментальні уроки, які допоможуть побудувати більш справедливий світ.

Війна стає тим моментом, коли ми змушені визнати: сучасна людина вже не діє поодиноці. Сьогодні наше виживання, безпека та координація прямо залежать від того, наскільки успішно ми вплетені в цифрові та інформаційні мережі. Це злиття людських зусиль і технічних засобів створює нове середовище, де межа між нами та інструментами стає майже непомітною. Саме такий перехід до життя, де техніка є невід'ємною частиною нашої ідентичності, і називають постгуманістичним поворотом.

Трансформація свідомості вимагає від нас розуміння того, що людина більше не є ізольованою одиницею, вона виступає частиною глобальної мережі обміну ресурсами. «Душа не може існувати без тіла, точно так само, як вона не може існувати без якогось суцього» (Северіно 2020, 401). Цей новий «мережевий» стан, де наше життя нерозривно переплетене з цифровими системами, є основою постгуманістичної реальності. Проте цей мережевий стан не має стати причиною втрати особистої відповідальності. Якщо ми піддамося інерції та перестанемо мислити самостійно, то ризикуємо стати інструментами зла. Війна, змінюючи наше сприйняття часу та простору, змушує нас шукати змінні стани свідомості не в штучних стимуляторах, а в граничному напруженні волі. Таким чином, постгуманістичний поворот у культурі вимагає від нас не лише технологічної грамотності, а й глибинної етичної трансформації.

Соціальна відповідальність проявляється у діях: волонтерстві та підтримці одне одного. Це допомагає знайти сенс навіть у стражданні, що дозволяє вистояти у найважчі часи. Постгуманізм у цьому плані пропонує брати відповідальність за все живе. Тепер ми бачимо людину, яка сприймає власну вразливість не як слабкість, а як нове джерело сили та можливість для справжнього єднання з іншими. Така форма існування вимагає відмови від егоїстичних ілюзій самодостатності на користь розуміння глибокої взаємозалежності з іншими учасниками суспільного процесу.

Вписуючись у постгуманістичну парадигму, цифрові та інформаційні мережі стають тим головним зв'язком людини зі світом, про який писав ще Арістотель, стверджуючи, що людина є «суспільною твариною» (ζῷον πολιτικόν), чие буття конститується через відносини з іншими. Сьогодні ці відносини значною мірою опосередковані технологіями. Такі мережі можуть як об'єднувати нас, так і бути засобом контролю. Постгуманізм пропонує вихід: ми

маємо відповідати і за ці цифрові системи, створюючи інститути, які здатні самі виправляти свої помилки та захищати людину.

Обговорення

Отримані результати дозволяють по-новому поглянути на те, як екстремальні події, зокрема війна, змінюють саму структуру людської ідентичності. Традиційно постгуманізм розглядався як інтелектуальна рефлексія над розвитком біотехнологій чи штучного інтелекту в умовах відносного миру та стабільності. Однак український досвід демонструє, що постгуманістичний перехід відбувається не в лабораторіях, а в «сірих зонах» реального конфлікту, де межа між людиною, її смартфоном та засобом ураження стає майже ефемерною. Це є принциповою відмінністю від концептуальних рамок Брайдотті та Гейлз і є власним внеском цього дослідження.

Центральною темою для дискусії є парадокс цифрової включеності. З одного боку, ми бачимо формування «мережевого суб'єкта», який завдяки технологіям стає частиною колективного організму (волонтерські мережі, системи оповіщення, OSINT-спільноти). З іншого боку, як показує аналіз праць А. Лембке та Ю. Н. Харарі, цей самий суб'єкт потрапляє в пастку алгоритмічного контролю.

Тому обговорення постгуманізму в контексті війни — це не про заміну людей машинами, а про те, як людині залишитися суб'єктом, коли вона функціонує як частина складного технобіологічного вузла і не перетвориться на виконавчий об'єкт технологій.

Результати вказують на зміну сприйняття вразливості. У класичному гуманізмі вразливість вважалася слабкістю, яку треба подолати. У постгуманістичній реальності війни, де техніка може вийти з ладу, а зв'язок зникнути, саме визнання власної крихкості може стати основою для нової етики взаємодопомоги. Ця ідея перегукується з концепцією Г. Мате про те, що сучасна культура системно придушує прояви вразливості, роблячи суспільство психологічно ламким (Мате 2023).

Таким чином, запропонований підхід до розуміння постгуманізму через призму війни дозволяє вийти за межі суто технічних описів і зосередитися на екзистенційному вимірі: як зберегти людську волю в умовах, коли навколишній світ стає «вільним від людини».

Висновки

Проведений аналіз дозволяє сформулювати такі висновки відповідно до поставлених завдань.

По-перше, війна прискорює постгуманістичний перехід принципово інакше, ніж технологічний розвиток в умовах миру. Якщо у класичному постгуманізмі розширення людини технікою відбувається поступово і рефлексивно, то в умовах збройного конфлікту ця інтеграція є примусовою, прискореною та пов'язаною з екзистенційною загрозою. Солдат зі смартфоном і безпілотником, цивільний у бомбосховищі з доступом до оперативних OSINT-даних — це не

метафори постгуманістичної теорії, а реальні форми нового суб'єкта.

По-друге, ШІ та алгоритмічні системи в умовах інформаційної агресії стають не просто інструментами, а активними гравцями, здатними підірвати саму здатність людини до вільного судження. Це актуалізує завдання інформаційної гігієни не як технічної навички, а як екзистенційної практики збереження суб'єктності.

По-третє, постгуманізм у контексті воєнного конфлікту не є відмовою від людяності. Навпаки, усвідомлення взаємозалежності, яке приходить через спільний досвід небезпеки, стає підґрунтям нової форми солідарності та відповідальності — не абстрактної, а вкоріненої у спільне виживання.

По-четверте, вразливість, яку традиційний гуманізм прагнув подолати, у постгуманістичній реальності війни перетворюється на ресурс: саме визнання своєї крихкості відкриває шлях до реальної взаємодопомоги та морального відновлення.

Подальший розвиток культури має базуватися на принципах інформаційної гігієни та мережевої солідарності. Тільки через відмову від ілюзій самодостатності та прийняття нашої нової, технологічно розширеної природи ми зможемо вийти з екзистенційної кризи та стати активними творцями власної історії.

Список літератури

1. Арент Г. Айхман в Єрусалимі: розповідь про банальність зла / пер. з англ. А. Котенко. Київ : Дух і Літера, 2021. 376 с.
2. Кемпбелл Дж. Тисячолікий герой / пер. з англ. О. Мокровильський. Львів : Terra Incognita, 2020. 416 с.
3. Лембке А. Дофамінове покоління: куди ми летимо і як не розбитися / пер. з англ. Н. Яцюк. Київ : Лабораторія, 2021. 208 с.
4. Мате Г. Міф про норму: хвороба, зцілення і розвиток у токсичній культурі / пер. з англ. О. Любенко. Київ : Лабораторія, 2023. 512 с.
5. Померанцев П. Це не пропаганда: подорож на війну проти реальності / пер. з англ. О. Форостина. Київ : Yakaboo Publishing, 2025. 288 с.
6. Северіно Е. Сутність нігілізму / пер. з англ. та італ. Ю. Олійник. Київ : Темпора, 2020. 688 с.
7. Хейлз К. Як ми стали постлюдством: віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформації / пер. з англ. Є. Марічева. Київ : Ніка-Центр, 2013. 426 с.
8. Braidotti R. *The Posthuman*. Cambridge : Polity Press, 2013. 180 p.
9. Campbell J. *The Hero with a Thousand Faces*. 3rd ed. Novato, CA : New World Library, 2008. 418 p.
10. Harari Y. N. *Nexus: A Brief History of Information Networks from the Stone Age to AI*. New York : Random House, 2024. 528 p.

Taras Maksymiak

WAR AS AN EXISTENTIAL CHALLENGE AND ACCELERATOR OF THE POSTHUMANISTIC TURN IN MODERN CULTURE

Introduction. The contemporary era is defined by events with profound historical impact. The war in Ukraine is a radical challenge, dismantling humanist hierarchies and confronting individuals with ontological nothingness. Philosophy shifts from theory to a vital instrument for navigating moral dilemmas. **The aim and tasks.** The study analyzes war as a factor that intensifies posthumanist transformations. The tasks are: to explore war as a «limit situation» prompting reassessment of subjectivity; to examine how AI and algorithmic control threaten individual responsibility under information aggression; to identify the specifics of the posthumanist turn as it occurs in real conflict zones rather than in conditions of technological peace; to substantiate information hygiene and network solidarity as practical forms of posthumanist responsibility. **Research methods.** The framework integrates existential-phenomenological analysis and critical posthumanism to examine war as an event reshaping subjectivity. Hermeneutical methods provide interpretations of responsibility in hybrid information warfare. Comparative analysis contrasts classical humanist models with posthumanist subjectivity. **Research results.** Under conditions of armed conflict, the boundary between the human, the smartphone, and the weapon becomes almost ephemeral — this is the defining feature of the posthumanist transition as accelerated by war. Algorithmic systems and AI pose a threat to the very capacity for free judgment, making information hygiene an existential rather than merely technical practice. **Discussion.** Unlike

11. Hayles N. K. *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*. Chicago : University of Chicago Press, 1999. 366 p.
12. Lembke A. *Dopamine Nation: Finding Balance in the Age of Indulgence*. New York : Dutton, 2021. 304 p.
13. Maté G. *The Myth of Normal: Trauma, Illness, and Healing in a Toxic Culture*. New York : Avery, 2022. 576 p.
14. Pomerantsev P. *This Is Not Propaganda: Adventures in the War Against Reality*. London : Faber & Faber, 2019. 256 p.
15. Severino E. *The Essence of Nihilism* / translated by G. Donis, D. Garber, and T. Harrison. London : Verso, 2016. 264 p.

References

1. Arndt, Hannah. 2021. *Aikhman v Yerusalymy: rozpovid pro banalnist zla* [Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil]. Translated by A. Kotenko. Kyiv: Dukh i Litera.
2. Campbell, Joseph. 2020. *Tysiacholykyi heroj* [The Hero with a Thousand Faces]. Translated by O. Mokrovylskyi. Lviv: Terra Incognita.
3. Lembke, Anna. 2021. *Dofaminove pokolinnia: kudy my letymo i yak ne rozbytysia* [Dopamine Nation: Finding Balance in the Age of Indulgence]. Translated by N. Yatsiuk. Kyiv: Laboratoriia.
4. Maté, Gabor. 2023. *Mif pro normu: khvoroba, ztsilennia i rozvytok u toksychnii kulturi* [The Myth of Normal: Trauma, Illness, and Healing in a Toxic Culture]. Translated by O. Liubenko. Kyiv: Laboratoriia.
5. Pomerantsev, Peter. 2025. *Tse ne propahanda: podorozh na viinu proty realnosti* [This Is Not Propaganda: Adventures in the War Against Reality]. Translated by O. Forostyna. Kyiv: Yakaboo Publishing.
6. Severino, Emanuele. 2020. *Sutnist nihilizmu* [The Essence of Nihilism]. Translated by Yu. Oliinyk. Kyiv: Tempora.
7. Hayles, Katherine. 2013. *Yak my staly postliudstvom: virtualni tila v kibernetysi, literaturi ta informatsii* [How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics]. Translated by Ye. Maricheva. Kyiv: Nika-Tsentr.
8. Braidotti, Rosi. 2013. *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.
9. Campbell, Joseph. 2008. *The Hero with a Thousand Faces*. 3rd ed. Novato, CA: New World Library.
10. Harari, Yuval Noah. 2024. *Nexus: A Brief History of Information Networks from the Stone Age to AI*. New York: Random House.
11. Hayles, N. Katherine. 1999. *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*. Chicago: University of Chicago Press.
12. Lembke, Anna. 2021. *Dopamine Nation: Finding Balance in the Age of Indulgence*. New York: Dutton.
13. Maté, Gabor. 2022. *The Myth of Normal: Trauma, Illness, and Healing in a Toxic Culture*. New York: Avery.
14. Pomerantsev, Peter. 2019. *This Is Not Propaganda: Adventures in the War Against Reality*. London: Faber & Faber.
15. Severino, Emanuele. 2016. *The Essence of Nihilism*. Translated by G. Donis, D. Garber, and T. Harrison. London: Verso.

Braidotti and Hayles, who theorized posthumanism in conditions of technological stability, Ukrainian wartime experience shows that the posthumanist transition can be forced, rapid, and existentially threatening. The paradox of digital inclusion — simultaneous connection and atomization — is central to this experience. **Conclusions.** War accelerates posthumanist transition differently from peaceful technological development: the integration is forced, immediate, and bound to existential threat. AI in conditions of information warfare becomes an active agent capable of undermining free judgment, making information hygiene an existential practice. Posthumanism in the context of armed conflict does not mean the abandonment of humanity; rather, the awareness of interdependence that emerges through shared danger becomes the foundation of a new ethics of solidarity and responsibility.

Keywords: war, posthumanist turn, existential challenge, boundary situation, social responsibility, information hygiene, subjectivity, network ontology, artificial intelligence.

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 31.03.2026.

Дата публікації: 28.05.2026

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.1.21260>

УДК 130.2:37.01:502.131.1(045)

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК ЦІННІСНО-НОРМАТИВНА ТА ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНЯ МОДЕЛЬ У ГЛОБАЛЬНОМУ ПОРЯДКУ ДЕННОМУ 2030

Віктор Поліщук

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Кафедра філософії та освітніх технологій

<https://orcid.org/0009-0002-7087-0514> | polishchuk@udu.edu.ua

Анотація. У статті обґрунтовано, що освіта для сталого розвитку (ОСР) виступає в структурі Цілей сталого розвитку не як одна з освітніх галузей серед інших, а як ціннісно-нормативна та філософсько-освітня модель, без якої задекларована в Порядку денному 2030 інтегрованість трьох вимірів розвитку залишається декларативною. Здійснено філософсько-освітній аналіз засадничих критик, на яких ґрунтується ОСР: антропоцентризму, інструментального розуму та економічного редукаціонізму. Показано, що ця критика не передбачає простої заміни антропоцентризму природоцентризмом, а вимагає переосмислення місця людини як відповідального, але не панівного учасника спільного буття. Розкрито, що інтеграція трьох вимірів сталості потребує спільного ціннісного й епістемологічного підґрунтя. Педагогічна реалізація зазначеного підґрунтя вимагає переходу від інструментальної до трансформативної моделі ОСР на основі ціннісно-компетентнісного та цілісно-інституційного підходів.

Ключові слова: освіта для сталого розвитку, Цілі сталого розвитку, антропоцентризм, інструментальний розум, економічний редукаціонізм, цілісно-інституційний підхід, трансформативна педагогіка.

Вступ

Закріплення Цілей сталого розвитку у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН A/RES/70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» (далі — Порядок денний 2030) поставило перед сучасною освітою принципово нове завдання. Адже 17 програмних цілей та 169 завдань мисляться в цьому документі як неподільна система, в якій економічні, соціальні та екологічні виміри розглядаються нерозривно (UN 2015, par. 2, 5). У такій рамці освіта вже не може бути просто галуззю поряд з іншими. Вона перетворюється на простір, у якому ця інтегрованість розвитку стає або не стає реальністю людського досвіду.

Освіта для сталого розвитку (далі — ОСР) у структурі Цілей сталого розвитку (далі — ЦСР) відіграє подвійну роль. З одного боку, вона є формально закріпленим освітнім пріоритетом у межах Цілі 4 та Цілі 4.7. З іншого боку, вона мислиться як ключовий фактор досягнення всіх інших цілей, тобто як ціннісно-нормативна модель, що наділяє Порядок денний 2030 аксіологічним змістом (UNESCO 2016; UNESCO 2017, 7–8; UNESCO 2020, 12–14). Однак саме ця подвійність і породжує дослідницьку проблему. Адже нормативного закріплення ОСР замало для її реальної дієвості. Без філософського прояснення засадничих понять (розвитку, природи, розумності, освіти) ОСР ризикує

залишитись декларативною формулою. В такому випадку економічне зростання продовжуватиме домінувати над соціальним і екологічним навіть у тих освітніх системах, які формально приймають інтегральну логіку сталого розвитку.

Проблематика ОСР активно досліджується в сучасній міжнародній науковій літературі. Серед ключових напрямів — феноменологічно-герменевтичний аналіз поняття сталості (М. Боннет), прагматистсько-критична рецепція (К. Голма, Г. Гухтала та ін.), постгуманістичний підхід (М. Талльгауер, К. Шанк), а також компетентнісні моделі ОСР (Г. Себріан, М. Хуньєнт; Т. Хаммер, А. Льюїс) та нормативні засади ЮНЕСКО. Попри значний масив досліджень, питання про філософський статус ОСР у структурі ЦСР як ціннісно-нормативної моделі, а не лише освітнього сектору, залишається недостатньо концептуалізованим.

Мета і завдання дослідження

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб на підставі філософсько-освітнього аналізу довести, що ОСР виступає в структурі ЦСР не як одна з освітніх галузей серед інших, та не як технічний засіб імплементації цілей, а як ціннісно-нормативна та філософсько-освітня модель, без якої проголошена в Порядку денному 2030 інтегрованість трьох вимірів розвитку залишається декларативною. На нашу думку, саме завдяки ОСР ця інтегрованість